

№ 37 (2025) С. 83–90
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <http://naoma-science.kiev.ua>

УДК 719:352.07-025.14
ORCID ID: 0009-0009-1947-6109
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2025-37-10>

Олексій Радзей

*аспірант кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
radzeioleksa@gmail.com*

*Науковий керівник — Л. Прибега, кандидат архітектури, професор
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури*

ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ В УМОВАХ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД. КЛАСИФІКАЦІЯ ОТГ ЗА ЇХНІМ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ

Анотація. *Мета статті* — виявити специфіку та основні засади охорони об'єктів культурної спадщини в сільському середовищі в умовах об'єднаних територіальних громад. **Методи дослідження.** *У процесі дослідження* проаналізовано джерельну базу — нормативну документацію та законодавчі пам'яткоохоронні акти, бібліографічні джерела, законодавчо-нормативні акти, зокрема ті, що стосуються земель культурного призначення, а також виконано графоаналітичний аналіз містобудівної ролі наявних об'єктів культурної спадщини, та розглянуто синтез запропонованих засад, прийомів і концептуальних рішень. **Результати дослідження** сприятимуть сталому розвитку громади на засадах реалізації історико-культурного потенціалу підзвітних сільських територій. Вони є вагомим підґрунтям для розробки туристичних осередків та мереж у сільському середовищі, що забезпечить зайнятість місцевого населення в туристичній та готельній царині, зумовить розвиток «зеленого туризму» і, як наслідок — сприятиме покращенню економічного добробуту громади. **Висновки.** *У статті* насамперед висвітлено вади офіційної методики визначення охоронних зон пам'яток культури, яка не враховує специфіку сільського середовища, позаяк потенційний охоронний актив — це об'єкти матеріальної і нематеріальної культурної спадщини. Також обґрунтоване значення історико-архітектурного опорного плану як запоруки комплексного визначення історичного ареалу поселень або об'єднаних територіальної громади загалом. Класифікація сільських поселень та громад, залежно від їхнього історико-культурного потенціалу, становить наукову новизну статті та готує підґрунтя для подальших досліджень. **Ключові слова:** пам'ятка, об'єкт культурної спадщини, історичне сільське поселення, село, селище, об'єднані територіальні громади, історично успадковане розпланування, історичний ареал, історико-архітектурний опорний план, зони охорони.

PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE SITES IN RURAL SETTLEMENTS IN THE CONTEXT OF AMALGAMATED TERRITORIAL COMMUNITIES. CLASSIFICATION OF ATCS BY THEIR HISTORICAL AND CULTURAL POTENTIAL

Oleksii Radzei

*PhD Student at the Department of Theory, History of Architecture and Synthesis of Arts
National Academy of Fine Arts and Architecture
radzeioleksa@gmail.com*

*Scientific Supervisor: L. Prybieha, PhD in Architecture, Professor
National Academy of Fine Arts and Architecture*

Abstract. *The purpose of the article is to identify the specifics and basic principles of protection of cultural heritage sites in the rural environment in the context of amalgamated territorial communities. **Research methodology:** analysis of the source base — regulatory documentation and legislative monument protection acts, bibliographic sources, legislative and regulatory acts, in particular, regarding lands of cultural significance, graphic analytical analysis of the urban planning role of existing cultural heritage sites, synthesis of the proposed principles, techniques and conceptual solutions. The **results of the research** will contribute to the sustainable development of the community based on the realization of the historical and cultural potential of the rural areas under review. They are a solid basis for the development of tourist centers and networks in the rural environment, which will provide employment for the local population in the tourism and hotel industry, lead to the development of «green tourism» and, as a result, improve the economic well-being of the community. The **conclusions** of the article primarily highlight the shortcomings of the official methodology for determining the protection zones of cultural monuments, which does not take into account the specifics of the rural environment, since the potential protection asset here includes tangible and intangible cultural heritage. The author also justifies the importance of the historical and architectural reference plan as a guarantee of a comprehensive definition of the historical area of settlements or united territorial communities as a whole. The classification of rural settlements and communities depending on their historical and cultural potential constitutes the scientific novelty of the article and constitutes the prerequisites for further sustainable development.*

Key words: *monument, cultural heritage site, historical rural settlement, village, settlement, united territorial communities, historically inherited layout, historical area, historical and architectural reference plan, protection zones.*

Постановка проблеми. У контексті історичного прагнення українців до безпосередньої участі в ухваленні важливих для всієї громади рішень, соціально активні громади, в тій чи іншій формі, існували впродовж всієї історії становлення українців як нації. Тож у цьому контексті цілком закономірно, що й сучасні спільноти усіх населених пунктів України тяжіють до самостійного регулювання свого побуту та різних аспектів громадської діяльності. Згідно з Конституцією України, зокрема статтями 140–146 [1], місцеве самоврядування є правом територіальної громади. Своєю чергою, об'єднана територіальна громада (далі — ОТГ) — це форма консолідації мешканців села або кількох сіл, селища чи міста, повноваження якої передбачають самостійне вирішення питань місцевого значення в межах Конституції і законів України. Порядок та засади створення, межі прав та відповідальності ОТГ визначає, зокрема, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2], Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3], Закон України «Про засади державної регіональної політики» [4], Постанова КМУ «Про методику

формування спроможних територіальних громад» [5].

За децентралізації влади та створення ОТГ, окрім ширших прав і можливостей на місцях, постають нові виклики, зокрема у царині охорони об'єктів культурної спадщини у сільському середовищі: виділення земель культурного значення і їх охорона; облік і паспортизація пам'яток, виявлення об'єктів культурної спадщини; управління пам'яткоохоронною справою в умовах місцевих об'єднаних територіальних громад, визначення меж відповідальності місцевої влади за стан пам'яток. Варто також наголосити на відсутності ухваленого списку історичних сільських поселень, хоча в преамбулі до Списку історичних населених місць [6] такий перелік анонсований.

Нестача фінансування сфери охорони об'єктів культурної спадщини, дефіцит кваліфікованих кадрів у громадах, відсутність належної нормативно-правової бази на місцевому рівні як засобу регулювання сільськогосподарської діяльності в історично цінному середовищі, несанкціонована приватизація та розпаювання земель природоохоронного фонду, та,

зрештою, низький рівень обізнаності населення щодо місцевих природних та історико-культурних пам'яток призводять до пошкодження або втрати останніх, спотворення історично успадкованого ландшафту. Водночас у сільських територіях зосереджена значна частка об'єктів нематеріальної та матеріальної культурної спадщини, які потребують збереження як документи історії, важлива складова регіональної та національної ідентичності і, зрештою, сталого розвитку громад. Проблема полягає у пошуку ефективних механізмів охорони та управління цими об'єктами в умовах нових адміністративно-територіальних реалій.

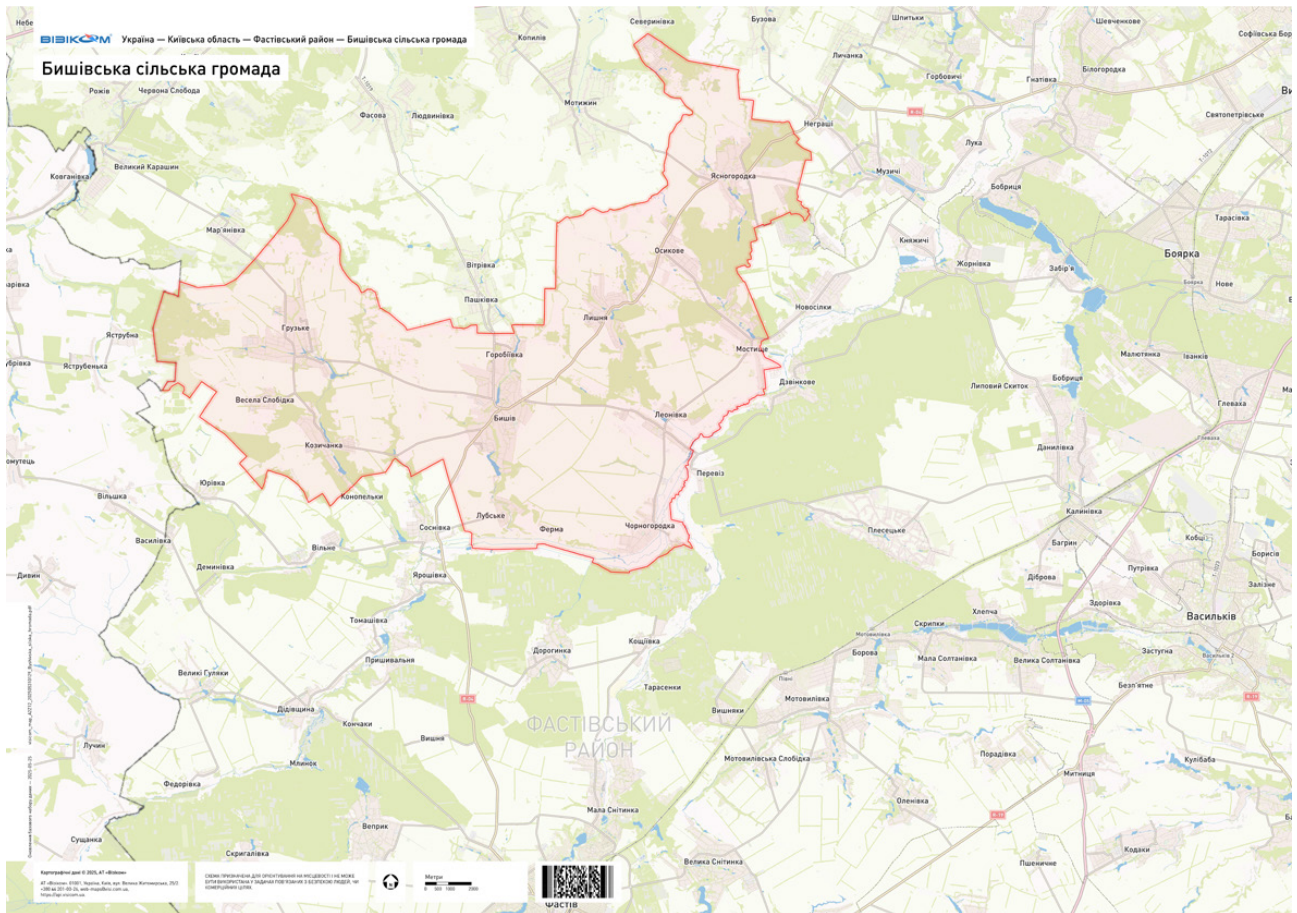
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі охорони культурної спадщини та ролі в ній ОТГ присвячено низку наукових праць: статті О. Глазового [7], О. Бобровського [8], колективна стаття Н. Лепіша, Я. Павлович-Сенети [9]. Близькою до теми нашого дослідження є колективна доповідь «Історико-культурна спадщина Рокитнянської ОТГ Рівненської області як рекреаційний потенціал регіону» [10].

Питання збереження національної самобутності та спадщини підняте і в літературних творах. Серед них роман О. Гончара «Собор» [11] — символ боротьби за духовні цінності та історичну пам'ять народу. Автор також ініціював створення Українського фонду культури, для підтримки культурних проєктів та охорони історичних пам'яток. І. Нечуй-Левицький у своїх творах часто порушує проблему збереження народної культури, детально описуючи побут, традиції, вірування та обряди українського села.

Виклад основного матеріалу. У контексті нашого дослідження передусім необхідно зауважити, що Стаття 53 Земельного кодексу України визначає склад земель історико-культурного призначення. До них належать земельні ділянки, призначені для збереження та обслуговування пам'яток культурної спадщини [12]. Ці об'єкти є невід'ємною складовою історичного сільського середовища [13, с. 50], яке визначається, зокрема, розплануванням та розташуванням у структурі забудови селянських дворів, відображаючи тісний зв'язок з ландшафтом, архітектурними домінантами, сталими соціальними традиціями тощо.

Варто також враховувати, що будь-яка програма із захисту об'єктів культурної спадщини має відповідати інтересам та запитам місцевої ОТГ. Тож роботу варто почати зі SWOT-аналізу для даної громади щодо впроваджуваної програми сталого розвитку на базі реалізації

історико-культурного потенціалу даної території. Варто розробити історико-архітектурний опорний план (далі — ІАОП) земель ОТГ із позначенням забудови різних періодів, земель сільськогосподарського призначення, зон рекреації, заповідного фонду, історично та культурно значущих об'єктів. Необхідно враховувати специфіку ІАОП в умовах сільського середовища. Так, може бути доцільно об'єднати зону охоронюваного ландшафту та регулювання забудови. ІАОП є підґрунтям для реставраційних й охоронних заходів щодо наявних пам'яток і цінних територій. Розглянемо це на прикладі однієї з громад історичної Київщини, окресленої нами за допомогою етнографічних та історіографічних досліджень. Скажімо, у Бишівській ОТГ (іл. 1) [14] виявлено 5 сільських поселень, які можуть мати історико-культурну цінність: Бишів, Весела Слобода, Горобіївка, Грузьке, Козичанка, Леонівка, Лишня, Лубське, Мостище, Нові Опачичі, Осикове, Ферма, Чорногородка, Яблунівка, Ясногородка. За даними, викладеними у праці Л. Похилевича [15], село Бишів — це колишнє прикордонне місто на межі з Річчю Посполитою. Там, де сьогодні Бишівська загальноосвітня школа збереглися підмурки польського маєтку та Змієвих Валів часів Володимира Великого. Бишів відомий ще з XV століття. Згідно з переказами, тут колись існувало 6 церков, однак у XIX ст. збереглася лише одна — церква Покрови Пресвятої Богородиці — тридільна, триверха, покрита гонтом, з критою галереєю довкола, дзвіницею та цвинтарем. Церква фігурує на зарисовці Шевченка «Суше дерево. Краєвид з церквою» (1843). У 1930-х рр. церква разом із дзвіницею була підірвана більшовиками. Нині залишилося каміння з підмурків дзвіниці. За часів Л. Похилевича ще існував костел, зведений на поч. XVIII століття. На території села, на вул. Київській, знаходиться старовинна цегляна будівля земської лікарні 1911 р., у стилі модерн. Усі ці об'єкти як історико-культурна цінність мають фігурувати на ІАОП (іл. 2), разом із охоронними зонами земської лікарні та городища, територією колишньої церкви, враховуючи достатню відстань для їхнього видового розкриття. На рисунок також накладено топографічний план та архівну мапу XIX ст. для конкретизації меж пам'яток. Планувальна структура поселення має променевий відцентровий характер і реагує на вісь русла річки Лупа, що загалом дає підстави стверджувати про збереження у планувальній структурі села первісних рис. Отже, можемо говорити про розширення охоронного

Іл. 1. Мапа Бишівської ОТГ. [14]

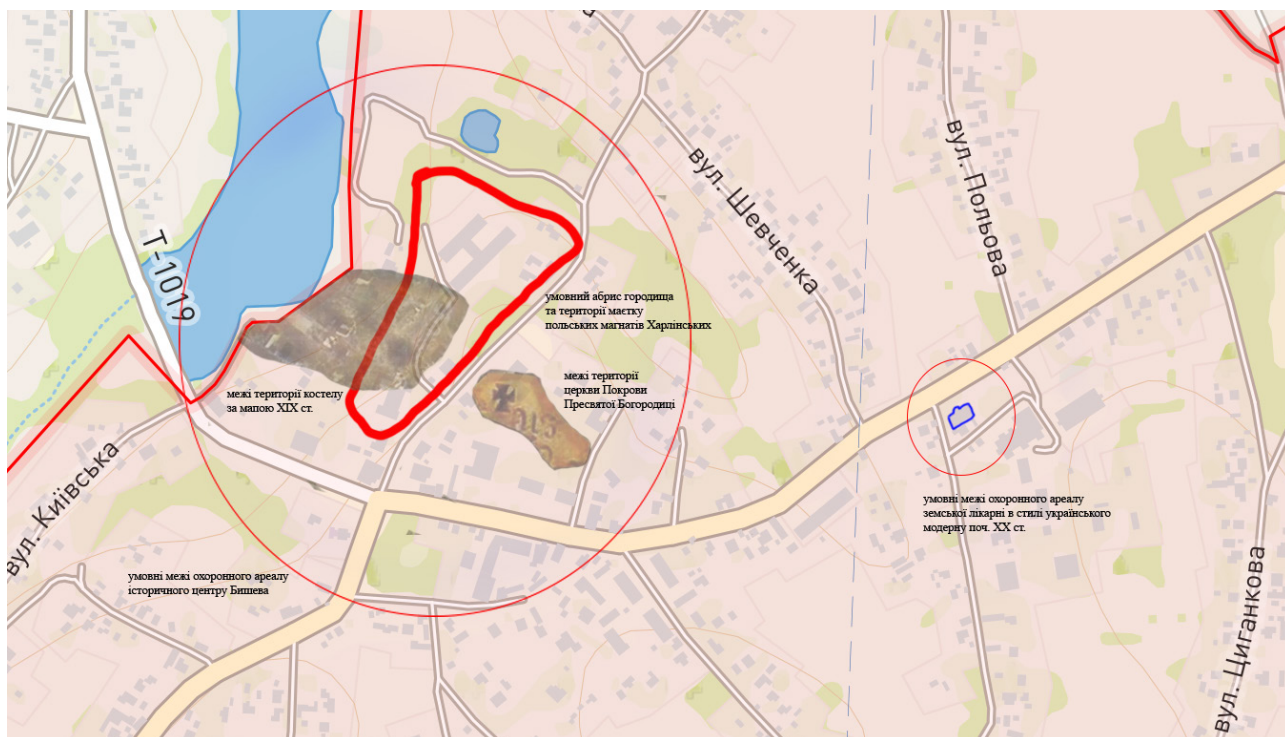
ареалу на всю територію Бишева, у межах якої варто регулювати забудову та сільськогосподарську діяльність (іл. 3).

Історичний ареал може містити кілька поселень у межах певної ОТГ. Наприклад, керуючись даними з краєзнавчих розвідок Л. Похилевича, переконуємося, що за наявними пам'ятками історико-культурної спадщини історичну цінність мають такі села, як Лишня, Грузька, Козичанка, Чорногородка, Ясногородка. Це дає підстави для їхнього об'єднання в один історичний ареал (заповідник). Попри те, що більшість задокументованих у минулому пам'яток на сьогодні втрачені або спотворені, їхня територія зберігає культурний шар або сліди пам'яток. На жаль, через безвідповідальне землекористування багато історично цінних територій опиняються в приватній власності без регламентацій подальшого їхнього використання, що ускладнює дослідження.

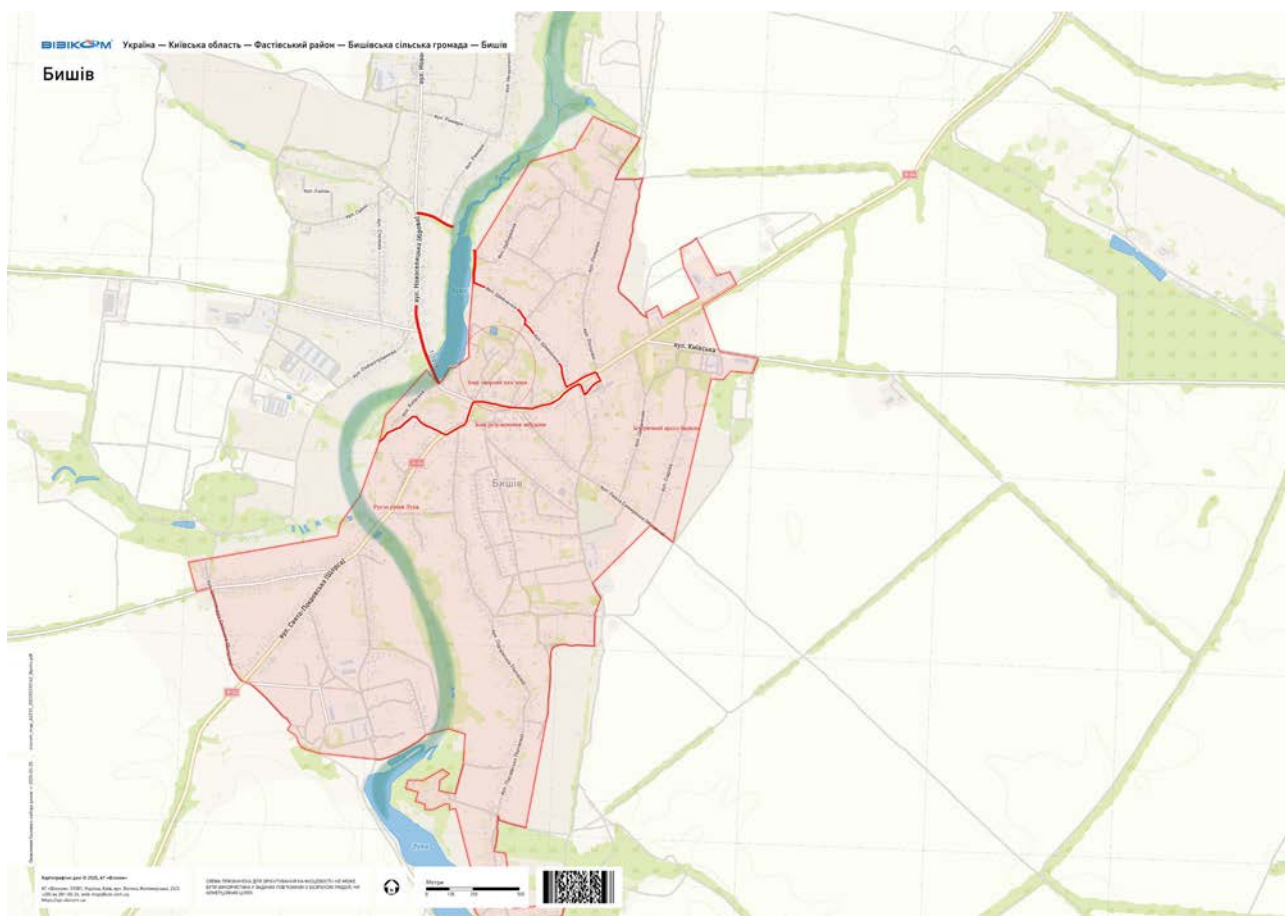
Однак на Київщині є декілька сіл, в яких активно працюють над збереженням історико-культурної спадщини. Зокрема село Качали, де знаходять залишки давніх поселень та могильників. Пошукові роботи та збереження

археологічних знахідок активно підтримуються місцевою громадою і державою. Село Лісники славиться збереженими будівлями XVIII–XIX століття. Тут активно працюють над охороною місцевих пам'яток, особливо історичних церков, і проводять екскурсії для туристів. Село Германівка відоме своєю історичною архітектурною спадщиною, зокрема стародавніми церквами, які відновлюються завдяки активній роботі місцевих жителів і державним програмам з охорони пам'яток.

Ефективна програма регенерації історичного сільського поселення та й ОТГ загалом передбачає класифікацію охоронюваних об'єктів на мікро- та макрорівнях. Отже, наведемо класифікацію пам'яток, сільських поселень та самих об'єднаних територіальних громад. Згідно з Законом України «Про охорону культурної спадщини» [16] пам'ятки поділяються на *нерухомі* та *рухомі*, за типами – на споруди, комплекси, ансамблі та визначні місця, за видами – археологічні, історичні, монументального мистецтва, архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтні, науки і техніки. Окремо виділяють пам'ятки

Іл. 2. Зони охорони пам'яток історичного центру села Бишів. [Схема автора]

Іл. 3. Історичний ареал села Бишів. [Схема автора]

природи. Також пам'ятки вирізняють місцевого, національного та світового значення (об'єкти всесвітньої культурної спадщини). Визначення цих типів і категорій наведене у згаданому вище законі, натомість окремі аспекти класифікації історичних сільських поселень та ОТГ є новизною даного дослідження, тож на них зупинимось детальніше.

Класифікація сільських поселень за хронологією заснування: *архаїчні*: засновані з часів Русі до XVII ст.; *старовинні (козацькі)*: засновані з XVII до кінця XIX ст.; *колгоспні*: 20–30-ті рр. XX ст.; *аграрно-промислові та військові поселення*: у 30–70-ті рр. XX ст.; *нові*: з 80-х рр. до кінця XX ст.; *сучасні*: XXI століття.

Класифікація ОТГ за кількістю історичних сіл.

Аграрно-промислові та рекреаційні – ОТГ, в яких у процесі архівних, історико-бібліографічних досліджень не виявлено історично та культурно значущих об'єктів. Таким ОТГ варто планувати свій сталий розвиток на сільськогосподарській промисловості та «зеленому» туризмі із залученням місцевих природних ресурсів (ландшафтів). На теренах історичної Київщини налічується 38 таких громад.

Потенціальні – ОТГ, в яких виявлено 1–2 сільські поселення, які можуть представляти історико-культурну цінність. Це свідчить про перспективи подальшого розвитку вже на ґрунті історико-культурного потенціалу. На підставі джерельних та натурних досліджень з'ясовано, що на Київщині 53 такі громади.

Історичні – ОТГ, в яких виявлено 3–5 сільських поселень, які мають чітко визначений історико-культурний потенціал. На Київщині їх 39.

Заповідні – ті, в яких виявлено більше шести сільських поселень, які мають історико-культурну цінність.

Меморіальні – це поселення, що пов'язані з визначними історичними подіями або видатними особистостями. В нинішніх реаліях йдеться, зокрема, про села, що постраждали в результаті російської військової агресії. Також сюди відносяться громади, на теренах яких збереглися старовинні цвинтарі або такі, де поховані видатні особи. Враховуючи їхні історичні ареали, це може стати підґрунтям створення цілих історико-культурних заповідників і, на їхній базі – туристичних маршрутів та осередків. На Київщині таких нараховано 25.

Кожна з цих категорій вимагає відповідних охоронних заходів, регламентації зонування, забудови та сільськогосподарської діяльності. Процес дослідження населених пунктів та ОТГ

загалом має бути комплексним та включати об'єкти як матеріальної, так і нематеріальної культурної спадщини.

Класифікація ОТГ за типами та видами пам'яток.

Мистецько-ремісничі – ОТГ, в яких місцеве населення зайняте традиційними ремеслами або народним мистецтвом.

Фольклорно-історичні – нематеріальна спадщина. Громади, серед населення яких побутує успадкована від попередніх поколінь усна народна творчість у різноманітних її формах і жанрах, а також громади, пов'язані з видатними постатями історії та культури.

Ландшафтно-заповідні – громади, на території яких збереглося історично успадковане природне середовище, об'єкти заповідного фонду, пам'ятки природи та садово-паркового мистецтва.

Археологічні – ОТГ, на теренах яких виявлені численні археологічні об'єкти та артефакти.

Ремісничо-промислові – громади, на теренах яких виявлено пам'ятки науки і техніки.

Історико-культурні – ОТГ, на території яких зафіксовано пам'ятки історії, архітектури та містобудування, в яких сільські поселення переважно зберегли первісну планувальну структуру та планувальну роль архітектурних домінант.

Визначною також є класифікація ОТГ за фінансовим забезпеченням, проте методика такої класифікації передбачає залучення знань з економіки, управління, юриспруденції. До того ж важлива наявність і рівень видатків з держбюджету, якщо йдеться про міську чи сільську громаду. Однак в нашому дослідженні увага акцентована на класифікаціях, які лежать в архітектурній, історичній та етнографічній площинах.

Основні висновки.

1. З огляду на специфіку формування сільських поселень, на відміну від міських, об'єкти історико-культурної спадщини відіграють не містобудівну роль, а радше є *осередками історичної пам'яті*.

2. *Історичні сільські поселення* – це населені пункти сільського типу в історичному ландшафтному середовищі, які зберегли елементи автентичної забудови та планувальної структури, містять історично та культурно цінні об'єкти або їхні залишки, пов'язані з історичними подіями та видатними особистостями, а місцеве населення зайняте традиційними формами господарства, ремеслами або народним мистецтвом, типовими для даного етнокультурного регіону.

3. Методика визначення охоронних зон пам'яток, попри регламентацію у відповідних

будівельних нормах та постановах, не враховує специфіку сільського середовища.

4. Потенційний охоронний актив містить об'єкти матеріальної і нематеріальної культурної спадщини. На підставі досліджень джерельної бази та натурної інвентаризації складається ІАОП, поточнюються території пам'яток, їхні охоронні зони. План є передумовою визначення історичного ареалу поселень або ОТГ загалом.

5. В ОТГ варто створити орган управління (інспектор) з охорони об'єктів культурної спадщини.

6. Класифікація пам'яток сільського середовища, історичних сільських поселень та ОТГ закладає передумови подальшої регенерації та сталого розвитку.

7. Економічна мотивація розвитку туристичних осередків та маршрутів для ОТГ — залучення місцевих мешканців до туристичної сфери обслуговування та «зеленого» туризму.

Перспективи використання результатів дослідження. Комплексне та послідовне впровадження основних підходів до охорони об'єктів культурної спадщини сільських поселень в умовах ОТГ, включно зі всіма підготовчими етапами роботи та польовими дослідженнями, визначенням історико-культурного потенціалу та проведенням індивідуального для даної громади SWOT-аналізу, розробкою ІАОП та відповідним зонуванням території потенційно сприятиме сталому розвитку громади саме на засадах реалізації історико-культурного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996. *LIGA 360*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K> (дата звернення : 19.06.2025).
2. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21.05.1997 № 24. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення : 19.06.2025).
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 13. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-VIII#Text> (дата звернення : 19.06.2025).
4. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 13. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення : 19.06.2025).
5. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 № 214. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення : 19.06.2025).
6. Про затвердження Списку історичних населених місць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 № 878. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення : 19.06.2025).
7. Глазов О. Роль держави у стимулюванні та вдосконаленні співробітництва територіальних громад в Україні. Економічні науки. 2022. Т. 2, № 34. С. 54–58. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-9](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-9) (дата звернення: 15.06.2025).
8. Бобровський О. Територіальні громади як суб'єкти публічного управління первісних територіальних ланок суспільства. *Державне управління : наук. вісник*. 2020. Т. 4, № 2. С. 32–44. DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2\(4\)-32-44](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2(4)-32-44) (дата звернення: 15.06.2025).
9. Сенета Я. П., Лепіш Н. Я. Територіальні громади в умовах воєнного стану в Україні: адміністративно-правове забезпечення та особливості функціонування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 209–214. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/40.pdf> (дата звернення: 15.06.2025).
10. Історико-культурна спадщина Рокитнівської ОТГ Рівненської області як рекреаційний потенціал регіону / Мельник Н. В. Карпюк З. К., Качаровський Р. Є., Хмельовський Ю. Л., Павлушенко О. Г. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. інтернет-конференції, 22 груд. 2020 р. : зб. наук. пр. Переяслав, 2020. Вип. 66. С. 18–21.
11. Гончар О. Собор : роман. 2-ге вид. Львів : Априорі, 2023. 206 с.
12. Земельний Кодекс України : Відомості Верховної Ради України від 01.01.2002. *LIGA 360*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T012768?an=1331> (дата звернення : 19.06.2025).
13. Прибега Л. В. Методика охорони та реставрації пам'яток народного зодчества України. Київ : Мистецтво, 1997. 143 с.: іл.
14. Бишівська сільська громада. URL: <https://maps.visicom.ua/c/29.80428,50.31805,11/f/OTGUA5H8J?lang=uk> (дата звернення: 15.06.2025)
15. Похилевич Л.И. Сказания о населенных местностях Киевской губернии, или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся. Киев : В тип. Киево-Печер. лавры, 1864. *Ukrainica*. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002928> дата звернення: 15.06.2025.
16. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 № 39. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> дата звернення: 15.06.2025.
17. Про затвердження Порядку визнання населеного місця історичним : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.2006 № 909. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/40902125> (дата звернення : 19.06.2025).

18. ДСТУ Б Б.2.2-10:2016. Склад та зміст науково-проектної документації щодо визначення меж і режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування. На заміну ДБН Б.2.2-2-2008. Чинні від 01.04.2017. Київ : Міністерство розвитку громад та територій України, 2022. -18 с.
19. Державні будівельні норми України. Склад та зміст історико-архітектурного опорного плану населеного пункту. ДБН Б.2.2-3:2021. Чинні від 01.10.2022. Київ : Міністерство розвитку громад та територій України, 2022. 18 с.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy [*Constitution of Ukraine*]: Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (1996) (Ukraine) Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K> [in Ukrainian].
2. Pro mistseve samovriaduvannia [*About local self-government*]: Low of Ukraine since 21 May 1997 year. № 24. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
3. Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad [*On voluntary amalgamation of territorial communities*]: Low of Ukraine since 05 February 2015 year. № 13. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-VIII#Text> [in Ukrainian].
4. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky [*On the principles of state regional policy*]: Low of Ukraine since 05 February 2015 year. № 13. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia Metodyky formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad [*On Approval of the Methodology for the Formation of Capable Territorial Communities*]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine since 8 March 2015 year. № 214. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia Spysku istorychnykh naselenykh mist Ukrainy [*On Approval of the List of Historical Settlements of Ukraine*]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine since 26 July 2001 year. № 878. Dokument 878-2001-p, current edition – Eavailable since 26.07.2001 Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
7. Hlazon, O. (2022) Rol derzhavy u stymuliuvanni ta vdoskonalenni spivrobitnytstva terytorialnykh hromad v Ukraini. *Ekonomichni nauky* T. 2, № 34. 54–58. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-9](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-9) [in Ukrainian].
8. Bobrovsky, O. (2020) Terytorialni hromady yak subiekty publichnogo upravlinnia pervisnykh terytorialnykh lanok suspilstva. *Derzhavne upravlinnia : naukovyi visnyk*. 2020. T. 4, № 2. 32–44. DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2\(4\)-32-44](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-2(4)-32-44) [in Ukrainian].
9. Seneta, Ya., Lepish N. (2022) Terytorialni hromady v umovakh voiennoho stanu v Ukraini: administratyvno-pravove zabezpechennia ta osoblyvosti funktsionuvannia. *Analychno-porivnialne pravoznasivno*. 4. 209–214. Retrieved from: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/40.pdf> [in Ukrainian].
10. Melnyk, N., Karpiuk, Z., Kacharovskiy, R., Khmelovskiy, Yu. & Pavlushenko, O. (22 december 2020 year) Istoryko-kulturna spadshchyna Rokytnivskoi OTH Rivnenskoj oblasti yak rekreatsiinyi potentsial rehionu / *Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii*: 66. 18–21.
11. Honchar, O. (2023) *Sobor Lviv*: Apriori [in Ukrainian].
12. Zemelnyi Kodeks Ukrainy: [*The Land Code of Ukraine*]: Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine since 1 January 2002 year. (Ukraine) Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/T012768?an=1331> [in Ukrainian].
13. Prybieha, L.V. (1997). *Metodyka okhorony ta restavratsii pamiatok narodnoho zodchestva Ukrainy* Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
14. Byshivska silska hromada [*Byshivska rural community*] Retrieved from: <https://maps.visicom.ua/c/29.80428,50.31805,11/f/OTGUA5H8J?lang=uk> [in Ukrainian].
15. Pohylevych, L.I. (1864). Skazania o nasielionnykh miestnostiah Kievskoj gubernii, ili Statisticheskije, istoricheskiye i tserkovnyye zametki o vsieh dierievniakh, siolah, miestiechkah i gorodah, v priedelakh gubernii nahodiashchihsia. Kyiv: Kyievo-Piechiers'ka lavra. Retrieved from: <http://surl.li/kviae> [in Russian].
16. Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny [*On the protection of cultural heritage*]: Low of Ukraine since 06 June 2000 year. № 39. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> [in Ukrainian].
17. Pro zatverdzhennia poriadku vyznannia naselenoho mistia istorychnym [*On Approval of the Procedure for Recognizing a Settlement as Historic*]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine since 3 July 2006 year. № 909. Document 909-2006-p, current edition – Eavailable since 28.04.2019, reason – 367-2019-p. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/40902125> [in Ukrainian].
18. DSTU Б Б.2.2-10:2016. Склад та зміст науково-проектної документації щодо визначення меж і режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування [*State standards of Ukraine. Composition and content of research and design documentation for determining the boundaries and modes of use of architectural and urban planning protection zones*]. Kyiv: Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy [in Ukrainian].
19. DBN Б.2.2-3:2021. Державні будівельні норми України. Склад та зміст історико-архітектурного опорного плану населеного пункту [*State building codes of Ukraine. Composition and content of the historical and architectural reference plan of a settlement*] Kyiv: Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy [in Ukrainian].

Подано до редакції 19.06.2025